

Bog anmeldelse

Alt om Asta

Af Ib Monty

Poul Malmkjær: Asta - Mennesket, myten og filmstjernen. En biografi. Haase, 2000. 344 s., ill., 375 kr.

Asta Nielsen havde en paradoksal skæbne, både privat og professionelt. Hun kom fra det, der hed små kår, og på sit livs middagshøjde var hun Grande Dame i Berlin, i denne bys kunstneriske storhedstid efter den første verdenskrig. Hun debuterede først på film som 29-årig, i en alder, hvor mange af stumfilmens andre stjerner gik på pension. Hendes karriere varede kun 22 år, men hun nåede at lave 74 film, heraf kun én tonefilm.

Efter at have været umanerligt feteret gled hun, da hun i midten af 1930'erne var vendt hjem til København, støt og roligt ind i ubemærketheden. Hun blev måske aldrig glemt af de initierede stumfilmere, og siden 1950'erne søgte det daværende Danske Filmmuseum at holde liv i myten ved regelmæssigt at vise de af hendes film, der havde overlevet. Den første store retrospektive serie herhjemme af Asta Niensens da 25 bevarede film fandt sted i efteråret 1966, ledsaget af en pjece, skrevet af Marguerite Engberg, den første danske publikation om hende siden Adolf Langsteds *Asta Nielsen* fra 1916.

Hun havde allerede fået en vis opmærksomhed, da hun i 1945-46 udgav sine erindringer og hun fik det igen, da hun i 1968 lavede filmen om sig selv.

Men tilbage for fuldt tryk i medierne

kom hun først, da hun som 89-årig giftede sig med den 70-årige ungkarl Anders Christian Theede. Det var guf for en offentlighed, der aldrig havde set en eneste af de film, der havde været meningen med hendes tilværelse. Og brylluppet syntes næsten at være gjort til benefice for boulevardpressen og billedbladene.

Asta Niensens liv og karriere synes således på mange måder at være en eksemplificering af berømmelsens ubestandighed i særdeleshed og livets tragi-komiske absurditet i almindelighed.

Selv efter hendes død (i 1972) synes paradokserne omkring hende fortsat at florere. Hendes egentlige indsats kendes kun af filmarkivernes begrænsede publikum. Herhjemme og i udlandet er filmene nu regelmæssigt på filmarkivernes repertoire. Til gengæld har tv, der havde kunnet bringe hende ud til det store publikum, ikke ofret hende megen opmærksomhed. Formentlig på grund af angsten for, at det unge publikum, som tv så ihærdigt bejler til, vil finde hendes film latterlige. Stumfilm er jo overhovedet et fænomen, der henvises til raritetskabinettet.

I de sene 1970'ere og i 1980'erne fik Asta Nielsen en ny status som gallionsfigur for den akademiske ny-feminisme, der indlæste ting og sager i hendes film, som hun formentlig selv ville have fundet latterlige. Nu er hendes ry imidlertid solidt befæstet i den filmhistoriske verden.

Men efter at have været det tyske masse-

publikums yndlingsstjerne, da hun var aktiv på film, er hun blevet til et akademisk studieobjekt. Og i den offentlige bevidsthed er hun henvist til rollen som en slags ikon, som reklamebranchen bl.a. har kunnet bruge som blikfang i annoncer for *Berlingske Tidende*.

Men hvor mange kender hende egentlig? Det har man nok spurgt sig selv om bl.a. på Gyldendal, der meget prisværdigt gerne ville slå et slag for damen. Derfor gend sendte man i 1998 Asta Niensens memoirer *Den tiende Muse* og bad undertegnede om at redigere et udvalg af hendes breve. Samme år skrev og opførte Vivian Nielsen sit skuespil *Asta*. I 1999 kom Marguerite Engbergs smukt illustrerede coffee table book *Filmstjernen Asta Nielsen*, og sidste år kom da Poul Malmkjærs *Asta - Mennesket, myten og filmstjernen*, der vil dække alle sider af hende.

Om al denne fokusering har fået et større publikum til at opdage hende er måske tvivlsomt. I hvert fald kom både *Den tiende Muse* og *Breve* på bogudsalg i år og kan således ikke have haft et stort publikum. Forhåbentlig får Malmkjærs bog et større, hvis der er nogen retfærdighed til. Den er i bedste forstand populær, læservenlig, umiddelbart underholdende, velafbalanceret i skildringen af liv og film og velskrevet. Den blev da også smukt modtaget af pressen, da den udkom i september sidste år.

Om det er den bog, der får Asta-bølgen til at rulle videre, ved jeg ikke. Men der er blevet bebudet to film - en dokumentarfilm og en spillefilm (begge af Torben Skjødt Jensen). Så Asta Nielsen får nu betydelig mere opmærksomhed i Danmark efter sin død end da hun levede. Det sidste paradoks.

Men hvorfor egentlig skrive en Asta Nielsen-biografi, når hun selv har skrevet

så fremragende memoirer? Det er der flere gode grunde til. For det første har Malmkjær villet fylde huller ud, bl.a. om Asta Niensens mænd, som hun ikke ofrede megen plads på i erindringerne. For det andet fordi erindringerne kom i 1945-46 og Asta Niensens efterfølgende 26 år fortjener også opmærksomhed. Og det er rigtigt, som Morten Piil skrev i sin anmeldelse i *Information* (12.9.2000), at "Jo tættere Malmkjær kommer på Aastas alderdom, des varmere og stærkere bliver hans portræt af divaen."

I sit forord skriver Malmkjær, at hans bog ikke er om Asta Niensens film, men om Die Asta. Det er ikke helt rigtigt, men hendes film var hovedmotivet i Marguerite Engbergs bog (anmeldt i Kosmorama 224, 1999). Malmkjærs bog er en biografi i den gode gamle stil, hvor liv og værker forbindes. De to bøger supplerer derfor hinanden.

Malmkjærs bog går kronologisk frem, er herligt uakademisk, til gengæld måske af og til temmelig snakkesalig. Men til bogens underholdningsværdi bidrager det anekdotiske og man ville nødigt have undværet de personlige indfaldsvinkler, f.eks. begyndelsens livfulde og vittige beskrivelse af forfatterens første møde med stjernen i hendes lejlighed på Peter Bangsvej, da Malmkjær var 23 og Asta Nielsen 76.

Bogen er hensynsfuldt over for læseren inddelt i 38 kapitler, alle med overskrifter, der er titler på Asta Nielsen-film.

For den, der kender Asta Niensens liv og karriere rummer bogen måske ikke så meget nyt og overraskende. Mysteriet om, hvem der var far til Asta Niensens eneste barn, datteren Jesta, giver Malmkjær sit bud til en løsning på (nemlig skuespilleren og læremesteren Peter Jerndorff), men der fremlægges ingen beviser, og det er en

smagssag om man finder dette forslag mere sandsynligt end Marguerite Engbergs gæt på en anonym, københavnsk overretssagfører.

Malmkjærs bog er uhøjtidelig og let læst, men den er ligesom Marguerite Engbergs bog båret af dyb hengivenhed, respekt og beundring for hovedpersonen. Den indeholder en udførlig filmografi og litteraturliste og er fint illustreret, er i det hele taget omsorgsfuldt produceret. Den er befriet for de trykfejl, der ellers hænger nutidens udgivelser. Jeg har blot fundet to faktiske fejl. På side 218 siges det, at Greta Garbo forlod filmen, da hun var 46 år. Hun var nu kun 36. Og en anden tysk

stjerne af skandinavisk (svensk) herkomst hed Zarah Leander, og ikke Sarah. Men det er petitesser. Tilbage står blot at konstatere, at med Engbergs og Malmkjærs bøger har vi nu fået Asta Nielsen godt dækket ind. Skade, at vi aldrig har fået en dansk oversættelse af Renate Seydel og Allan Hagedorffs fremragende *Asta Nielsen. Ihr Leben in Fotodokumenten, Selbsterzeugnissen und zeitgenössischen Betrachtungen* fra 1981. Den hører med som obligat lektur for den, der interesserer sig for Asta Nielsen og hendes film. Men gør man det, er tysk naturligvis ingen hindring.